

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

- กาญจนา แก้วเทพ. สื่อมวลชนกับสื่อประเพณี: คู่รักหรือคู่แค้น. ในกาญจนา แก้วเทพ (บรรณาธิการ) โลกของสื่อ, กรุงเทพมหานคร : เค.ซี. พรินท์ แอนด์ แอ็ด, 2541.
- กาญจนา แก้วเทพ. สื่อส่องวัฒนธรรม. กรุงเทพมหานคร: อัมรินทร์พรินติ้ง แอนด์ พับลิชชิ่ง, 2540.
- การศาสนา, กรม. ทะเบียนมัสยิดในประเทศไทย พ.ศ. 2535. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา, 2536.
- การุณ ภูใหญ่. บทบาทของมัสยิด. ในอนุสรณ์งานเมอลิตกลางแห่งประเทศไทย อีจเราะห์ศักราช 1409. หน้า 98-122. (ม.ป.ท.), 2532..
- กุสุมา ภูใหญ่. การรับรู้ความคาดหวัง ความพึงพอใจและการยอมรับของชาวมุสลิมในเขตหนองจอก ต่อบทบาทในการพัฒนาชุมชนของอิหม่าม. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิตภาควิชาการประชาสัมพันธ์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2540.
- จรัล มะลูลีม, กิติมา อมรทัต และพรพิมล ตรีโชติ. ไทยกับโลกมุสลิม ศึกษาเฉพาะกรณีชาวไทยมุสลิมกรุงเทพ. กรุงเทพมหานคร: สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2539.
- จิตตนา หนูณะ. บทบาทและการเสื่อมสลายของรองเง็งตันหยง. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิตภาควิชาการประชาสัมพันธ์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2533.
- จุมพล รอดคำดีและคณะ. การสำรวจสื่อพื้นเมืองในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. เอกสารวิจัยลำดับที่ 9 ฝ่ายวิจัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2527.
- ซาฟีอี นภากร. นักวิชาการทางด้านศาสนาอิสลาม. สัมภาษณ์, 25 ธันวาคม 2541.
- ชวลิตธำรง โกฏตระกุล. ผู้นำศาสนาอิสลามกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง: ศึกษาเฉพาะกรณีเขตหนองจอก มีนบุรี บางกะปิ พระโขนง. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาการปกครอง บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2533.

- ดลมนรรัตน์ บากา และหะสันหมัดหมาน. รายงานการวิจัยเรื่องการรับข่าวสารจากสื่อมวลชนของผู้นำมุสลิมที่มีผลต่อการชี้นำประชาชนเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นในจังหวัดชายแดนภาคใต้. วิทยาลัยอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี, 2531
- ธีรเดช ชื่นประภานุสรณ์. การวิเคราะห์บทบาทและค่านิยมในสื่อพื้นบ้าน "ละครเสภาชนช้างขุนแผน" วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาการประชาสัมพันธ์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2537.
- นุรุดดีน สารีมิง. อาจารย์ประจำวิทยาลัยอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี. สัมภาษณ์, 10 มกราคม 2542.
- เบญจพร ทองสุข. อิสลามกับปัญหาฮาเสพติด:ศึกษาความค่านึงทางศาสนากรณีปัญหาฮาเสพติดในชุมชนมุสลิม จังหวัดยะลา. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชาศาสนาเปรียบเทียบ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล, 2540.
- เบญจวรรณ เลิศเขื่อนจันทร์ การวิเคราะห์ข่าวสารเลือกตั้งผู้ว่ากรุงเทพมหานคร:เน้นเกมการแข่งขันหรือเน้นสาระ วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาวารสารสนเทศ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2540.
- ประมะ สตะเวทิน. หลักนิเทศศาสตร์. พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพมหานคร:ภาพพิมพ์, 2540.
- ประมะ สตะเวทิน. "แนวคิดเกี่ยวกับการสื่อสารเพื่อการพัฒนา" สื่อสารเพื่อการพัฒนา (หน่วยที่ 1-8). ยงยุทธ รักษาตรี บรรณาธิการ. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช, 2538.
- ประยุทธ วรรณอุดม. บทบาทและการดำเนินกลยุทธ์ของสื่อมวลชนในการส่งเสริมหมอลำ. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาการสื่อสารมวลชน บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2540.
- ปาริชาติ ยุทธะพาทีกุล. การรับข่าวสารทางด้านสาธารณสุขจากสื่อพื้นบ้านประเภทหนังตะลุงของประชาชนในเขตอำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาการประชาสัมพันธ์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2537.
- ประยูรศักดิ์ ชลายนเดชะ. มุสลิมในประเทศไทย. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร:โครงการหอสมุดกลางอิสลาม สายสกุลสุลต่าน สุลัยมาน, 2539.

ประสาน ศรีเจริญ. คุตบะห์ยุมอัตยุคโลกาภิวัตน์. ในอนุสรณงานกอรีอาเซียน ครั้งที่ 7. หน้า
หน้า 55-64 กรุงเทพมหานคร:นักชาพับลิชชิ่ง, 2539.

พัชนี เขยจรรยา,เมตตา วิวัฒน์านุกูล และถิรนนท์ อนวัชศิริวงศ์. แนวคิดหลักนิเทศศาสตร์.
พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร:เเอลโล่การพิมพ์ (1998) , 2538.

พรพิไล เทพคำ. เพลงคำเมืองกับวัฒนธรรมชาวล้านนา:วิเคราะห์เนื้อหาเพลงคำเมืองช่วง
มกราคม-ธันวาคม 2537.วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาการประชาสัมพันธ์
บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2538.

พระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พ.ศ.2540.ราชกิจจานุเบกษา114 (9
พฤศจิกายน 2540): 3-15.

พรรณพิมล สะโรชะมาศ. บทบาทของหนังสือพิมพ์มุสลิมในประเทศไทย.วิทยานิพนธ์ปริญญา
มหาบัณฑิต ภาควิชาการหนังสือพิมพ์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2538.

มะลิวัลย์ บุรณพัฒนา. การศึกษาวรรณกรรมคำว้าทางวิทยภาคเหนือ.ปริญญาโทมหาบัณฑิต
มหาวิทยาลัยศรีนครินทร์วิโรฒ ประสานมิตร, 2530.

มัสยิดกมาลุลอิสลาม. คุตบะห์คุณภาพ. ในอนุสรณเมตตากมาลุลอิสลาม. หน้า 86-91 (ม.ป.ท.),
2536.

รอฮีม นิยมเดชา. อาจารย์ประจำวิทยาลัยอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขต
ปัตตานี. สัมภาษณ์, 10 มีนาคม 2542.

วินัย สมะออน. รองประธานกรรมการอิสลามแห่งประเทศไทย. สัมภาษณ์, 29 ธันวาคม 2541.

วิทยา วิเศษรัตน์. นักวิชาการทางด้านศาสนาอิสลาม. สัมภาษณ์, 22 ธันวาคม 2541.

วิโรจน์ ขวัญเกื้อ. บทบาทของโต๊ะอิหม่ามในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ในการสนับสนุนการพัฒนา
โครงการการศึกษาอกระบบโรงเรียน ตามการรับรู้ของผู้บริหารการศึกษานอกโรงเรียน
ผู้นำท้องถิ่น และโต๊ะอิหม่าม. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาการศึกษานอก
ระบบโรงเรียน บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2530.

วีรยุทธ บุณยะไวโรจน์ "การผลิตและการใช้สื่อเพื่อการพัฒนา" สื่อสารเพื่อการพัฒนา (หน่วยที่ 13. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2533.

แวอุเชิง มะแตเฮาะ,ดลมนรจรณ์ บากา และสุวิชา ยี่สุนทรง. รายงานการวิจัยเรื่องบทบาทมัสยิดในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้. วิทยาลัยอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี, 2539.

ศรีปาน รัตติกาลชลากร. บทบาทของสื่อพื้นบ้านในวัฒนธรรมมอญในอำเภอพระประแดง วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาการประชาสัมพันธ์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2537.

สินีนารถ วิมุกตานนท์. การใช้สื่อหนังสือเพื่อการพัฒนาของหน่วยงานภาครัฐในภาคใต้. ภาควิชาการประชาสัมพันธ์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2540.

สุภางค์ จันทวานิช. วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพมหานคร:โรงพิมพ์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2540.

สุภางค์ จันทวานิช. การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพ.กรุงเทพมหานคร:โรงพิมพ์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2540.

สุรพล วิรุฬห์รักษ์. สื่อพื้นบ้านเพื่อการพัฒนา.เอกสารประกอบการสัมมนาทางวิชาการเรื่อง สื่อประเพณี:ยุทธวิธีในการพัฒนาชนบท. กรุงเทพมหานคร:คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2530.

เสาวนีย์ จิตต์หมวด. วัฒนธรรมอิสลาม.พิมพ์ครั้งที่ 3.กรุงเทพมหานคร:สำนักพิมพ์ทางนำ,2535.

เสาวนีย์ จิตต์หมวด. หน้าที่ของมัสยิดต่อสังคมมุสลิมในภาคกลาง. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาสังคมวิทยาและมนุษยวิทยา บัณฑิตวิทยาลัย, 2527.

เสถียร เขยประทับ. "ยุทธวิธีการสื่อสารที่ดีกว่าสำหรับการพัฒนาประเทศ" สื่อสารเพื่อการพัฒนา (หน่วยที่ 5) พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2539.

สำนักจุฬาราชมนตรี. การบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม. (ม.ป.ท.), 2537.

สำนักจุฬาราชมนตรี. บทสุนทรพจน์-คุตบะฮ์. กรุงเทพมหานคร: วิทยาการพิมพ์.
(ม.ป.ป.).

สำนักจุฬาราชมนตรี. คุตบะฮ์วันศุกร์. กรุงเทพมหานคร: เอติสันเพรส โปรดักส์, (ม.ป.ป.).

สมฤทธิ ลือชัย. ความตระหนักของช่างขอในบทบาทนักการสื่อสารเพื่อการพัฒนา. วิทยานิพนธ์
ปริญญาวารสารศาสตรมหาบัณฑิต (สื่อสารมวลชน) มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2534.

หนังสือพิมพ์ทางนำ ฉบับสิงหาคม-กันยายน พ.ศ.2541

หนังสือพิมพ์ทางนำ ฉบับมกราคม พ.ศ.2542

อรุณ บุญชม. หะดีษขอเอี้ยะฮ์. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ ส. วงศ์เสงี่ยม. (ม.ป.ป.) .

อรุณ บุญชม. อัลฟิถ์ (นิติศาสตร์อิสลาม). เล่มที่ 1. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ ส. วงศ์
เสงี่ยม, 2536.

อิบรอเฮม ณรงค์รักษาเขต. อาจารย์ประจำวิทยาลัยสงฆลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี
สัมภาษณ์, 15 มกราคม 2542.

อิสมาแอล อาลี. อาจารย์ประจำวิทยาลัยอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงฆลานครินทร์ วิทยาเขต
ปัตตานี. สัมภาษณ์, 15 มีนาคม 2542.

อับดุลการีม วันแอะเลาะ. นิติศาสตร์อิสลาม. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ ส. วงศ์เสงี่ยม, (ม.ป.ป.).

อับดุลเลาะ หนุ่มสุข. อาจารย์ประจำวิทยาลัยอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงฆลานครินทร์
วิทยาเขตปัตตานี. สัมภาษณ์, 18 มกราคม 2542.

อ.พิทักษ์ คุณพล. ความสำคัญของวันศุกร์. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ ส. วงศ์เสงี่ยม, 2527.

ภาษาอังกฤษ

BerLo, David K. The Process of Communication. New York:Holt, Rinehart and Winston, Inc. 1960.

Gibb,H.A.R. and Kramers J.H. Islam Shorter Encyclopaedia.London: The Royal Netherlands Academy 1961.

Lasswell, Harold D."The Structure and Function of Communication in society".
The Communication of Ideas. Lyman Bryson ed. Newyork:Random House,1948.

Roger,Everett M. With Floyed Shoemaker. Communication of Innovation. New York: The Free Press,1971.

Schramm, Wilbur and Donald F.Roberts eds. The Process and Effects of Mass Communication. Urbana, Ill. ; University of Illinois Press, 1974.

Wright, Charles R. Mass Communication : A Sociological Perspective. Newyork:Random House,1975.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก.
แบบบันทึกภาคสนาม

แบบบันทึกภาคสนาม

แบบบันทึกภาคสนามประจำวันศุกร์ที่ 11 มิ.ย. 2542
 ที่มีสยิดอันวาริสซุนนะห์ คลองเคล็ด เขตประเวศ กรุงเทพฯ
 ผู้บันทึก ไชรยา จามจรี

เวลาประมาณ 12.15 น. มีผู้หญิงมาที่มีสยิดแล้วจำนวน 16 คน เมื่อมาถึงแต่ละคนก็จะละหมาดสุนัตให้กับมีสยิด โดยต่างละหมาด บริเวณด้านหน้าสุด ขวามือ มีชายชรา ทราบภายหลังที่ผู้วิจัยเข้าสัมภาษณ์แล้วว่าเป็นอดีตอิหม่ามนั่งรถเข็น มานั่งละหมาดอยู่ก่อนแล้ว เช่นเคย ศุกร์นี้มีผู้หญิง 4-5 คนที่ละหมาดเสร็จแล้วก็อ่านอัลกุรอาน หนึ่งคนดูหนังสือ ขอดูอา และอีกคนดูหนังสือยาซีน มีผู้หญิงกลุ่มหนึ่งด้านหน้า 3 คน ที่กำลังคุยกัน ดูจริงจังในเรื่องที่คุยมาก

คุดบะฮ์เริ่มเมื่อ 12.35 น. ขณะที่คุดบะฮ์นั้น มีเด็กนักเรียนหญิงศาสนาอุปถัมภ์กลุ่มใหญ่ประมาณ 10 คน ที่มาถึงมีสยิดประมาณ 12.40 น. แล้วก็ละหมาดสุนัตเป็นแถวอีก 7 คน และอีก 8 คนตามมาอีก ในเวลาประมาณ 12.45 น. มีเด็กนักเรียนประถมจากโรงเรียนอยู่เป็นสุข 2 คน ที่เล่นกันระหว่างคุดบะฮ์ คุดบะฮ์ครั้งที่ 1 เสร็จสิ้นเมื่อเวลาประมาณ 12.50 น. รวมเวลาคุดบะฮ์รอบแรกที่เป็นภาษาไทย 15 นาที จากนั้นจึงเป็นคุดบะฮ์รอบที่สองต่อเป็นภาษาอาหรับ ล้วนเช่นเคย

ละหมาดเสร็จเมื่อเวลา 13.00 น. สักพักหนึ่งจึงแยกย้ายกันละหมาดสุนัต วันนี้มีหญิงมาละหมาด 4 แถว ในแถวแรก และแถวที่สอง แถวละ 25 คน ส่วนใหญ่เป็นเด็ก ๆ รวมผู้ที่มาละหมาดเฉพาะหญิงประมาณ 80-90 คน

หลังละหมาดวันศุกร์เสร็จ มีการประกาศเชิญชวนให้ไปร่วมงานมีสยิดบ้านทรายทอง โดยเสียค่าใช้จ่ายคนละ 1000 บาท ในขณะที่เสียงประกาศดังนั้น มีบางส่วนที่กำลังละหมาดสุนัตกันอยู่

เมื่อละหมาดเสร็จ ทั้งชายหญิงจะถือโอกาสพบปะ พูดคุยกัน โดยส่วนใหญ่จะออกมาพูดคุยกันข้างนอก มีบ้างที่คุยกันในมีสยิด แต่น้อย ที่เป็นผู้หญิงประมาณ 3-4 คน ในส่วนของผู้ชายต้องเช็คว่าเขามีการพูดคุยกันข้างบนหรือไม่

เมื่อสักครู่นี้มีโอกาสสนทนากับหญิงสองคน ซึ่งเป็นชาวบ้านที่นี่ คนแรกบอกว่ามาละหมาดวันศุกร์ที่นี้บ่อย เธอบอกว่าโดยรวมคุดบะฮ์ที่นี้ดี อีกคนเป็นหญิงวัยรุ่น บอกว่ามีได้ประทับใจใครเป็นพิเศษ ฟังได้หมด และว่าปกติจะมีชาวบ้าน(หญิง)ที่นี้ มาละหมาดมากกว่านี้ และในตอนกลางคืน จะมีคนมาละหมาดมาก ซึ่งเป็นคนที่นี่ แต่ขณะนี้ไม่ได้มาละหมาดวันศุกร์ อาจจะติดขัดตรงที่เขาไปค้าขายก็ได้ เธอบอกว่ากลางคืนทั้งหญิงและชายจะมาละหมาดที่นี้กันเยอะ

หญิงคนแรก เวลาพูด มักกล่าวคำอัลฮัมดุลิลละฮ์(กล่าวขอบคุณ)เสมอๆ และบอกว่าการมาละหมาด จะทำให้ตนเองมีโอกาสมารับฟังคุตบะฮ์

บริเวณชั้นล่างด้านหน้า ทางซ้ายมือ มีชั้นหนังสือ 1 ชั้น ประกอบด้วย อัลกุรอานประมาณ 27 เล่ม ไม่มีแปลไทย น่าจะเป็นหนังสือที่ได้รับแจกจากอาหรับ และเป็นอัลกุรอานที่แปลโดย อ.ดิเรก กุลศิริสวัสดิ์ อีก 2 เล่ม มีหนังสือคุณค่าของอามัล(การปฏิบัติคุณความดี)ต่างๆ 1 เล่ม ในเล่มนี้มีเรื่องเกี่ยวกับดับลิ้ม(กลุ่มเผยแพร่ศาสนา)อยู่ด้วย ซึ่งผู้วิจัยจะต้องเอามาเป็นข้อมูลประกอบด้วย และมีหนังสือเกี่ยวกับคุณค่าของซอดาเกาะห์(การบริจาค) 2 เล่ม มีบัญชีรายชื่อของผู้ที่มาทำการตะลิม(ศาสนิกจอย่างหนึ่ง)ที่มีสยิดแห่งนี้ ซึ่งจากการเปิดดูที่บันทึกไว้ พบว่าระยะหลัง มีผู้ที่มาทำการตะลิมมากขึ้นเป็น 30-40 คนเลยทีเดียว

นอกจากนี้ผู้วิจัยยังได้พบว่าบริเวณด้านหลัง ยังเป็นชั้นที่วางหนังสืออีก 1 ชั้น มีหนังสือกุรอานภาษาอาหรับที่ดูใหม่อยู่ประมาณ 30 เล่ม ขณะที่เล่มเก่าอีกประมาณ 15 เล่ม กุรอานหัวเล็กประมาณ 5-10 เล่ม

ชั้นล่างด้านหลัง ใกล้ประตูทางเข้า ยังมีบอร์ดประชาสัมพันธ์ด้วย ประกอบด้วยข้อความ ประกาศขาระเงินคนตาย เข้าใจว่าที่นี้คงมีการจัดตั้งกลุ่มเหมือนในหลายชุมชนมุสลิม เมื่อมีคนตาย สมาชิกก็จะเรียกเก็บเงินกัน คนละเท่าใหร่นั้นผู้วิจัยไม่ทราบ เงินที่ได้ส่วนหนึ่ง ก็จะเอาไปใช้จ่ายจัดการศพ ส่วนที่เหลือก็จะเก็บสะสมเอาไว้ เผื่อมีคนตายอีก

นอกนั้นก็ยังมีตู้พลาสติกโปร่ง สำหรับบริจาค มีเงินบริจาคอยู่ไม่ถึง 40 บาท ผู้วิจัยพอทราบว่าเป็นวันศุกร์เขาจะมีการรับบริจาคกันจากผู้ที่มาละหมาด โดยมีชั้นหรือกล่องนี้แหละอีกอันหนึ่งที่จะส่งเวียนถึงผู้ละหมาด คิดว่าเงินก้อนนั้นคงจะมีไม่น้อยเลยทีเดียว ผู้วิจัยน่าจะสอบถามเกี่ยวกับยอดเงินที่ได้รับ และการนำเงินดังกล่าวไปใช้ทำอะไร ที่บอร์ดยังมีการประกาศยอดเงินที่บริจาคให้กับสุเหร่า (ซึ่งไม่รู้ว่าเป็นเมื่อไหร่ ต้องถามว่างานจัดขึ้นเมื่อไหร่) ตัวเลขอยู่ที่ 125,221 หรือ 216,296 บาท ผู้วิจัยจดตัวเลขมา 2 รายการ น่าจะเป็นตัวเลขแรก ซึ่งเป็นการรวมยอดบริจาคทั้งหมดมีตู้รับเรื่องร้องทุกข์ของชุมชนมัสยิด สน.พระโขนง มีรายละเอียดโครงการก่อสร้างอาคารลานเอนกประสงค์, มีตารางรายงานการบริจาคเดือน มิ.ย. (จดเดือนไม่ชัด ไม่แน่ใจว่าเป็น มิ.ย. หรือไม่) ศุกร์ที่ 4 มีเงิน 480 บาท

การที่ผู้วิจัยมาก่อนเวลาดีมาก เพราะทำให้สังเกตพฤติกรรมของผู้ที่มาก่อนได้ ซึ่งผู้วิจัยต้องหาโอกาสอีกที่จะมาเร็ว เพื่อให้ได้ข้อมูลตรงนี้ ซึ่งจากการสังเกต ผู้วิจัยก็พบว่า มีพฤติกรรมที่ชี้ถึงความเคร่งครัด และตรงกับทฤษฎี คือคนที่มาก่อนก็จะประกอบศาสนิกจอยื่น โดยเฉพาะการอ่านอัลกุรอาน แต่น่าเสียดาย

ที่ผู้วิจัยไม่มีโอกาสสังเกตพฤติกรรมนี้ของผู้ชาย ซึ่งต้องหาโอกาสสังเกตพฤติกรรมนี้ในกลุ่มผู้ชาย

กิจกรรมที่เกิดขึ้นหลังละหมาดวันศุกร์ เท่าที่ผู้วิจัยได้จำแนกประเภทมาได้แก่

1. การประกาศ ประชาสัมพันธ์หลังละหมาด อย่างไรก็ตามจากการสัมภาษณ์หลายคนก็ไม่เห็นด้วย เพราะรบกวนสมาธิคนที่ยังละหมาดสุนัตยังไม่เสร็จ บางคนบอกว่าควรประกาศโดยเร็ว และรู้จังหวะเวลา จะได้ไม่กระทบกับคนที่ละหมาดสุนัตอยู่ แต่ก็ไม่ควรตัดรายการนี้ไปเลย เพราะมีประโยชน์อยู่ (2.) การพบปะสนทนากัน แต่เท่าที่สังเกตใช้เวลาไม่นานนัก และเสียงที่จะใช้สถานที่ในมัสยิด อาจจะเนื่องจากเห็นว่าไม่เหมาะสมก็ได้ แต่ผู้วิจัยขาดข้อมูลในส่วนของผู้ชาย ที่สำคัญมาก และต้องเช็คในเรื่องนี้ (3.) การบริจาคหลังละหมาดวันศุกร์ ซึ่งก็ตรงกับทฤษฎีที่ให้ความสำคัญในเรื่องการบริจาค หรือการประกอบอามัลอื่นๆ ในวันที่จะได้รับผลบุญมาก แต่ผู้วิจัยต้องหาข้อมูลเพิ่มเติม เกี่ยวกับยอดเงินโดยเฉลี่ย และการนำเงินไปใช้

ส่วนกลุ่มกิจกรรมต่างๆที่มีขึ้นที่นี่ เท่าที่ดูจากข้อมูลที่สังเกตคือ (1.) มีกลุ่มตะลิม ซึ่งเท่าที่คุยกับบังอะหมัด ทราบว่าเขาเป็นแกนนำคนหนึ่ง และจากการดูบัญชีรายชื่อ พบว่ามีคนมาร่วมตะลิมมากขึ้น หนังสือที่กลุ่มนี้ใช้ และมีให้เห็นก็คือ หนังสือคุณค่าของอามัล (2.) กลุ่มที่มีการสะสมเก็บเงิน เพื่อใช้จ่ายเวลามีคนในชุมชนเสียชีวิต ผู้วิจัยไม่มีข้อมูลเกี่ยวกับกลุ่มนี้เลย (3.) การจัดงานของมัสยิด ซึ่งได้งบประมาณกว่าสองแสนบาท ผู้วิจัยพอทราบข้อมูลเป็นเลาๆว่า เคยมีการจัดมาแล้วครั้งหนึ่งนานมาแล้ว แต่ก็ไม่ได้จัดอีกเลย และมาจัดครั้งนี้รู้สึกเป็นครั้งที่สอง ผู้วิจัยต้องสอบถามเรื่องนี้จากอิหม่าม

การที่มัสยิดจัดให้มีหนังสือประจำมัสยิด เป็นเรื่องที่ดี และผู้เขียนเห็นมัสยิดหลายแห่งก็ทำเช่นนี้ แต่ดูจากหนังสือที่ชั้นยังไม่มีความหลากหลาย มีแต่อัลกุรอานอย่างเดียว และเล่มที่แปลก็มีอยู่น้อย ที่น่าสังเกต คือมีที่แปลโดยอาจารย์ดีแรก ซึ่งอาจจะได้รับการบริจาคโดยอ.ดีแรก โดยตรง หรือจากคนอื่น แต่ผู้วิจัยพอทราบมาเลาๆ คือ ที่นี่มีสายสัมพันธ์ที่ดีกับทาง อ.ดีแรก ผู้วิจัยอาจจะต้องเชื่อมโยงหาความสัมพันธ์ของที่นี่ กับองค์กรทำงานด้านอิสลามภายนอกประกอบด้วยหรือไม่

โดยรวมจากที่จัดลักษณะทางกายภาพของมัสยิด, กลุ่มกิจกรรม เห็นว่ามัสยิดที่นี่มีการจัดการอยู่ในเกณฑ์ที่ดี

ที่น่าสนใจในทางการวิจัยคือ หากมีการสังเกตอย่างเป็นระบบ และเป็นหลักวิชาการ ข้อมูลที่ได้จากการสังเกตประกอบวิเคราะห์จะนำทิ้งมาก เพราะมันสามารถบ่งบอก รวมถึงคาดการณ์ถึงข้อมูลอื่นๆที่สัมพันธ์กัน ที่เราไม่เห็นจากการสังเกตโดยตรง เช่นข้อมูลที่ได้ จากการสังเกตจากภาคสนามโดยตรงคือ มีบัญชีรายชื่อของคนอยู่ชุดหนึ่ง, ที่บอร์ดมีการเรียกเก็บเงินคนตาย, มีบัญชีแจ้ง

ยอดเงินที่ได้จากการจัดงาน เช่นนี้ รวมกับข้อมูลที่ผู้วิจัยได้รับทราบจากคำบอกเล่ามาก่อนหน้านี้บ้าง ก็ทำให้ทราบว่าที่นี่มีกลุ่มนักกิจกรรมทางศาสนาอยู่อย่างน้อย 3 กิจกรรม แล้วคือ กลุ่มตะลิม,กลุ่มเก็บเงินคนตาย,และการจัดงานมัสยิด โดยเฉพาะบัญชีรายชื่อของคนที่มาตะลิมนั้น น่าสนใจ เพราะจะบอกถึงความสนใจของคนที่มาร่วมตะลิมว่ามีมากน้อยเพียงใด เป็นข้อมูลในเชิงประจักษ์ที่น่าสนใจเลยทีเดียว

ภาคผนวก ข.
ตัวอย่างคุตปะฮัวันศุกร์

ตัวอย่างคุตบะฮ์วันศุกร์

ตัวอย่างคุตบะฮ์วันศุกร์มัสยิดอันวาริษซุนนะห์

เมื่อ วันที่ 17 ธันวาคม 2542

โดยอาจารย์อิสยาส นาคนาวา

กล่าวนำคุตบะฮ์ที่ 1 (รอบแรก) เป็นภาษาอาหรับ

พี่น้องผู้ศรัทธาต่ออัลเลาะห์และรอซูลทุกท่านครับ เราเป็นมุสลิมผู้ศรัทธาต่ออัลเลาะห์ ความเป็นมุสลิมเป็นสถานภาพที่อัลเลาะห์ให้ความคุ้มครองและเป็นความปรารถนาของพระองค์ ที่ให้การตอบรับความเป็นมุสลิมของเรา ด้วยเหตุนี้มุสลิมผู้ศรัทธาต่ออัลเลาะห์ตะอาลา จึงต้องแสวงหาสิ่งที่เป็นความดีงามให้กับชีวิตของเราทั้งหลาย ไม่ว่าจะเป็นความดีงามต่าง ๆ เหล่านี้ จะเป็นส่วนที่เป็นนิยามนิยน์เป็นส่วนของสุขภาพ เราก็ต้องสรรคหาคความดีงามเหล่านั้นให้กับตัวของเราเอง ในส่วนของอภิลิยะห์ ความคิดสติปัญญาที่เป็นอิสลาม เราก็ต้องหาใส่ตัวของพวกเราทั้งหลาย ให้กับตัวเรา เพื่อที่จะได้เพาะบ่มความรู้สึก ในความเป็นผู้ศรัทธาต่ออัลเลาะห์ และได้ปฏิบัติต่ออัลเลาะห์อย่างต่อเนื่อง นี่คือการพัฒนาคน ถือเป็นขั้นตอนการพัฒนาตนเอง ตามหลักการอิสลาม มีคำถามตามมาว่า ทำไมเราต้องขอบคุณอัลเลาะห์ (ซุบฮาย) สิ่งดังกล่าวเป็นสิ่งที่ควรขอบคุณแก่พวกเราทั้งหลาย เพื่อให้เราได้เกิดความรู้สึกว่าตุนยา (โลกนี้) ซึ่งเป็นโลกของการสะสมประโยชน์และความดีเพื่ออาคีรัต (โลกหน้า)นั้น มนุษย์ไม่สามารถสะสมความดีได้ครบใจที่เขาไม่รู้จักชูโกรต่ออัลเลาะห์ การชูโกรต่ออัลเลาะห์คือการรับเนียะมัด (ความเมตตา) ของอัลเลาะห์ (ซุบฮาย) ในทุกสิ่งทุกประการแล้วก็นำเนียะมัดของอัลเลาะห์เหล่านั้นไปใช้ในวิถีทางของอัลเลาะห์นั้นเรียกว่าเป็นการชูโกรต่ออัลเลาะห์ แต่ถ้ามมนุษย์ที่ได้รับเนียะมัดของอัลเลาะห์แล้วไม่ได้นำเนียะมัดต่าง ๆ เหล่านี้ไปประกอบความดีเพื่ออัลเลาะห์แล้ว ก็ไม่มีผลกระทบต่ออัลเลาะห์ (ซุบฮาย) แต่อย่างใด เรามักได้ยินคำกล่าวที่ว่าต่อให้มนุษย์ทั้งโลกได้รวมกันทรยศต่ออัลเลาะห์พระองค์ก็ไม่สิ้นสภาพการเป็นพระเจ้า แต่มนุษย์ต่างหากที่จะพบกับความหายนะทั้งตุนยาและอาคีรัต

จากตรงนี้เอง พี่น้องผู้ศรัทธาทุกท่านครับ เราจำเป็นต้องให้เราเน้นเติบโตด้วยความคิดที่เป็นอิสลาม เรามาอยู่ในโลกนี้เรามาเรียนรู้ว่าอิสลามคือศาสนา ก็เพื่อต้องการรู้จักว่าอิสลามเป็นอย่างไร หลังจากนั้นเมื่อเราเอาอิสลามมาเก็บไว้กับตนเองอย่างเดียวไม่นำเอาไปปฏิบัติที่เป็นรูปธรรมแล้วละก็ การเก้กนไหวชีวิตของเรา ก็ต้องประสบกับความขาดทุน สิ่งข้างต้น เรามีอัลกุรอานที่อัลเลาะห์ได้สอน เพื่อให้เป็นการยอมรับว่า.....(พูดเป็นภาษาอาหรับ)..... คือบุคคลใดก็ตามที่แสวงหาแนวทางชีวิตอื่นที่ไม่ใช่อิสลามอัลเลาะห์จะไม่รับการกระทำของเรา เพราะการกระทำสิ่งนั้นมันไม่ใช่อิสลาม ประการที่ 2(ภาษาอาหรับ)..... ในโลกอาคีรัต เขาจะเป็นบุคคลที่ขาดทุน อัลเลาะห์ใช้ถ้อยคำที่

ดูสบายใจ แต่เนื้อหาที่ไม่เอาอิสลามนั้น มุฟรซึรีน ได้ให้คำอธิบายว่า “อัคคาทีรีน อัลคอคีรีน” คือ อัคคาฟีรีนบาอินนัร เขาจะต้องอยู่ในนรกตลอดกาล

ดังนั้นเราต้องรู้ว่า เมื่อเราเกิดมาอยู่ในโลกนี้ เราจำเป็นต้องตั้งใจที่จะขัดเกลادنเอง เพื่อเป็นผู้บริสุทธิ์ในหนทางของอัลเลาะห์ คนทุกคนรู้ว่าสิ่งใดดี สิ่งใดชั่ว อัลเลาะห์ได้ให้สมองคิด ได้ว่าสิ่งนี้ดี สิ่งนี้ไม่ดี มนุษย์รู้ทั้งหมด แต่เราจะขมอารมณ์ความรู้สึก เพื่อขัดเกลادنเองได้หรือไม่ ตรงนี้ต่างหากเป็นความเข้มแข็งที่เราต้องสร้างให้ตัวเอง อัลเลาะห์ได้ให้บทเรียนชีวิตมาแล้ว ได้ให้คำสั่งมาแล้ว และให้วิธีปฏิบัติด้วย เมื่อเราต้องการชกฟอกจิตใจ อัลเลาะห์ก็ให้การละหมาดมา เพื่อการชกฟอกจิตใจ(พูดเป็นภาษาอาหรับ)..... ละหมาดคือการเผาไฟ หรือการลนไฟ เพราะเป็นการเผาความรู้สึกเหล่านั้นที่ไม่ใช่อิสลาม เป็นการเผาความคิด การดริกครองเหล่านั้นที่ไม่ใช่อิสลาม และเป็นการเผาการกระทำที่ไม่ใช่อิสลามให้ออกไปให้พ้นจากตัวเรา ด้วยเหตุนี้ คนที่เป็นคนละหมาดจึงเป็นคนที่มีความเข้มแข็งเพราะการละหมาดจะเป็นภูมิคุ้มกันที่ดีที่สุด ในกูรอานบอกว่า.....(พูดเป็นภาษาอาหรับ).....ความเลวร้ายไม่สามารถกระทบเราได้ สิ่งที่น่าเกลียดน่าชังก็ไม่สามารถกระทบเราได้ เพราะละหมาดเป็นปราการที่จะปกป้องสิ่งเหล่านี้ให้พ้นจากตัวเรา แต่รอซูลสอนเราว่าถ้าละหมาดที่เราปฏิบัติอย่างต่อเนื่องไม่สามารถปกป้องความชั่วร้ายให้พ้นจากตัวเราแล้วนั้นหมายความว่าหลังจากนั้นชีวิตจะห่างไกลจากอัลเลาะห์มากขึ้น นั่นคือสิ่งที่ท่านนบีสอนเพื่อให้เกิด สอนเพื่อให้ปรับปรุงตนเอง และสอนให้ตั้งมั่นว่า อย่าล้อเล่นกับคำสั่งของอัลเลาะห์ นั่นคือซูโกรต่ออัลเลาะห์ในขณะที่เรามีชีวิตจิตใจอยู่

ในส่วนที่ 2 คือ เราต้องซูโกรต่ออัลเลาะห์เพื่อเพาะบ่มความรู้สึกที่มีอยู่ในตัวเองให้เป็รูฮ์ (วิญญาณ) ที่มีอิสลามอยู่ ร่างกายที่มีอิสลามอยู่จะทำอะไร สังคมที่มีอิสลามอยู่ เราต้องทำอย่างไร บทเรียนชีวิตตรงนี้อัลเลาะห์ได้ให้แบบฝึกหัดแก่เราให้ถือศีลอดในเดือนรอมฎอน หรือเดือนอื่นที่เป็นประโยชน์ต่อเรา ดังนั้นก่อนเดือนรอมฎอน เราเคยอดต่อสิ่งที่ไม่จำเป็นต่อชีวิต เราเคยอดต่อสิ่งที่มีนหะรอม (สิ่งต้องห้ามในศาสนาอิสลาม) ต่อชีวิต แต่มาถึงรอมฎอนความอดกลั้นของเราได้ไต่เต้ามาสู่ระดับที่สูงขึ้น ที่ว่าต่อไปนี้ของทะเล (สิ่งที่อนุมัติ) ก็กินไม่ได้แล้วในเวลากลางวัน ภรรยาที่เป็นสิทธิของเรา ที่อัลกูรอานบอกว่า.....(พูดเป็นภาษาอาหรับ)..... คือเหมือนไร่นาของเราที่เราจะไปหาเธอเมื่อไหร่ก็ได้ ก็ถูกปิดกั้นความรู้สึกไปแล้ว สิ่งทะเลเป็นสิ่งที่จะต้องห้ามในขณะที่เราถือศีลอดในเดือนรอมฎอน (เดือนถือศีลอด)มันเป็นลำดับขั้นอีกขั้นหนึ่งที่ฝึกปรือหัวใจของเราให้มีความเข้มแข็งมากขึ้น พี่น้องทั้งหลายจากตรงนี้เอง อารมณ์ที่มันเลวร้ายที่สุด ถ้ามันเกาะกินหัวใจของเราโดยไม่มีอิสลามเข้าไปชะล้างแล้ว ย่อมเป็นอารมณ์ที่สกปรก ท่านนบีเลยให้ถือศีลอดนี้ถึงวันที่เราหิวโหย แล้วจะเป็นคำตอบที่ดีที่สุดว่า คนที่หิวโหยก่อนหน้าเรานั้นเขาเจ็บปวดมากขนาดไหน ท่านนบีซุฟเคยถูกตั้งคำถามว่า ในขณะที่ท่านคุมคลังสมบัติอยู่ จนกระทั่งผู้ครอบครองสมบัติ ถามว่า ทำไมท่านต้องมาหิวเหมือนกับประชาชนทั่วไปเล่า ท่านนบีตอบว่า.....(พูดเป็นภาษาอาหรับ)..... ฉันกลัวว่าฉันอิ่มวันหนึ่งแล้ว (พูดเป็นภาษาอาหรับ).....ฉันจะเป็นบุคคลที่ลืมคนยากจนและลืมคนที่มีความหิวโหยเพราะฉะนั้นท่านนบีซุฟที่มีโอกาสจะกินอะไรก็ได้ จะใช้สมบัติอย่างไรก็ได้ ท่านก็ยอมตนลงสู่สนามชีวิตของการถือศีลอดในเดือนรอมฎอนเพื่อความหิวจะได้เป็นคำตอบให้แก่ตนเองว่าหิวเป็นอย่าง

ไร เพื่อความสงสารจะได้เป็นคำตอบแก่ตนเองว่า เราจะพ้นจากการความรักของเราที่มีต่อพี่น้องมุสลิมอย่างไร ลงสนามตรงนี้ จะได้รับบทเรียนชีวิตที่ครบถ้วน ท่านจึงลงมา แล้วเราจะเห็นว่าเมื่อท่านลงมาแล้ว ท่านปฏิบัติอิบาดัต (การปฏิบัติ) ต่ออัลเลาะห์ ท่านไม่ได้หลงอำนาจที่ท่านมีอยู่ ท่านหนีสุไลมาน ซึ่งเป็นนบีและเป็นกษัตริย์ด้วย แต่ท่านก็ไม่ได้หลงไปกับตำแหน่งฐานะที่ท่านมีอยู่ชั่วคราขณะที่ท่านมีชีวิตอยู่บนโลกคุณยานี้ แต่สิ่งที่ท่านนึกอยู่ตลอด คือการนึกถึงอัลเลาะห์ วันที่ท่านสามารถสื่อสารกับนบีได้ วันที่ท่านสามารถบังคับให้ไซฎอน (มารร้าย) อยู่นิ่งได้อำนาจของท่านได้ ท่านไม่ได้ลืมตัว และท่านไม่ได้ลืมอัลเลาะห์ ความสามารถตรงนี้เป็นสิ่งที่อัลเลาะห์ฝากให้ท่านทำหน้าที่ตรงนั้นเอง สิ่งที่ท่านนึกถึงเสมอว่าทุกครั้งที่ท่านได้รับเนียมัด (ความโปรดปราน) จากอัลเลาะห์ ท่านจะตั้งคำถามว่า(พูดเป็นภาษาอาหรับ)..... คนอย่างฉันนั้นจะขอบคุณต่ออัลเลาะห์หรือจะทรยศต่ออัลเลาะห์ แล้วท่านก็สั่งให้ชีวิตของท่านซูโกรต่ออัลเลาะห์ ตรงนี้ต่างหากที่เป็นบทเรียนของความสำเร็ของชีวิตทั้งหลาย ที่อัลเลาะห์เล่าให้เราฟังในอัลกุรอานว่า คนที่ประสบความสำเร็จในอดีตนั้น ให้เราดูตัวอย่างจากนบี จากซอฮาบะฮ์ (สาวกของท่านนบีที่มีชีวิตร่วมสมัยกับท่านนบี) และคนที่ซอและห์ ซอลิฮีน (ผู้ชายผู้หญิงที่ดี) แต่เมื่อเรามาดูสังคมในปัจจุบันเราจะพบว่า มนุษย์นั้นขาดการเอาใจใส่ดูแลซึ่งกันและกัน จะมีชีวิตแบบตัวใครตัวมัน จะไม่มีความรักความสามัคคี จะไม่หยิบยื่นช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และไม่ยอมรับรู้ด้วยว่าใครตกทุกข์ได้ยาก นี่คือภาพหนึ่งของมนุษย์ปัจจุบันนี้ แม้ไม่ใช่ทั้งหมด แต่หมายความว่าถ้าสิ่งเหล่านี้มันฝังตัวอยู่ในความรู้สึกของคนแล้ว การที่จะประสานความรักในระหว่างพี่น้องมุสลิมนั้นย่อมไม่เกิดขึ้น มันจะไม่มีความพูดให้เราบาดเจ็บว่าเลือกเกิดมาจน คำพูดนี้จะต้องไม่เกิดขึ้นกับคนที่เป็นมุสลิม แต่ต้องเรียนรู้ว่าเขาทุกข์เพราะอะไร

อุลามา (ผู้รู้) คนหนึ่งท่านได้ให้คำเตือนแก่พวกเราได้ดีเยี่ยมว่า คนรวยที่ดีที่สุดคือคนที่อยู่นอยุ่หน้าบ้านคนจน เพื่อจะรับรู้ว่าคุณคนจนเขาต้องการอะไรบ้าง เพื่อประทังชีวิต และประทังความหิวโหย นั่นคือคนรวยที่ดีที่สุด ต้องให้ความสนใจแก่คนจนที่อยู่รอบข้าง แต่คนจนที่เลวที่สุดคือคนจนที่ชอบไปยืนอยู่ต่อหน้าบ้านของคนรวย เพื่อไปขอว่าเราต้องการอะไรจากเขา เพราะภาระแห่งการขอซึ่งเป็นมือล่าง ศาสนาไม่ส่งเสริม แต่กำลังบอกว่าถึงจนก็ไม่ต้องขอ แต่คนรวยต้องมีหน้าที่เอื้อเฟื้อดูแลเขาเองจากตรงนี้เอง ท่านรอซูลจึงต้องเดินทางไปเยี่ยม ซอฮาบะฮ์ เดินทางไปสอนหะดีษให้กับซอฮาบะฮ์ตรงนั้นตรงนี้ เพื่อจะได้ไปสัมผัสว่าคนรอบข้างเขาทุกข์อย่างไรไม่ใช่หนังกับที่ แล้วก็รายงานจากห้องแอร์มาโดยไม่ได้สัมผัสกับชีวิตจริงของคนที่อยู่ใต้การปกครอง นี่คือนี่ที่ท่านรอซูลได้ทำเป็นแบบอย่างแก่เรา

ชัยยิดินาอุมัร (ผู้ปกครองรัฐอิสลามคนที่ 4 ต่อจากท่านนบี) เมื่อวันทีฉันเป็นผู้ปกครองอิรัก ถ้าแพะสักตัวหนึ่งตายไปแล้ว สำนักของฉัน ฉันก็ต้องมีความรับผิดชอบว่าแพะตัวนั้นตายเพราะอะไร ตายเพราะมันอดอาหารหรือตายเพราะคนทำร้าย เป็นความรับผิดชอบของผู้ปกครองที่ต้องรับผิดชอบตรงนี้ ผู้ปกครองที่จะทำตรงนี้ได้คือผู้ปกครองที่ซูโกรต่ออัลเลาะห์ ดังนั้นพี่น้องทั้งหลายอัลเลาะห์ตรัสแก่เราว่าเราต้องจ่ายชะกาต (ทรัพย์สินที่จะมุสลิมต้องจ่ายเมื่อมีจำนวนครบตามอัตราและครบรอบ 1 ปีให้แก่คนยากจนและบุคคลอื่นรวม 8 ประเภท) ชะกาตนั้นอัลเลาะห์พูดถึงว่ามนุษย์ไม่สามารถปฏิเสธตัวออกจากสังคมได้ คนที่มีสมบัติที่จะออกชะกาตได้ก็

ไปเกี่ยวกับสังคม ตรงที่ชะกาดเป็นทุนเลี้ยงสังคม บุคคลใดที่มีความพร้อม มีฐานะ ที่จะต้องออกชะกาด แต่เขาไม่ได้ออกชะกาด เท่ากับผู้นั้นได้ฉ้อฉลเอาสมบัติของคน 8 จำพวก เขามากิน แล้วพี่น้องทั้งหลายเรามีความสุขหรือที่จะเอาทรัพย์สินของคนอื่นมากิน ในระหว่างที่เขายังมีความสุข ยากอยู่ อิสลามไม่ได้สอนให้เราเป็นคนที่ใจไม่ใส่ระกำ แต่มีคำสอนที่ว่า ท่านทั้งหลาย จงเมตตาต่อคนที่อยู่ในแผ่นดินของอัลเลาะห์(พูดเป็นภาษาอาหรับ)..... แล้วอัลเลาะห์ที่อยู่ในปากฟ้าจะได้เมตตาต่อท่านทั้งหลาย นี่คือนี่ที่ท่านนบีสอน แล้วท่านนบีก็สอนว่า.....(พูดเป็นภาษาอาหรับ)..... อัลเลาะห์จะช่วยบ่าวของพระองค์ トラบใดที่บ่าวของพระองค์ได้ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน นี่คือนี่สังคมของเราที่เรามองดูแล้ว เป็นสังคมที่ผูกพันด้วยการให้ตลอด เมื่อเขาสร้างความโกรธให้กับเรา เราก็มองภัย เมื่อเขามีหนี้สิน เราก็มองโอกาสแก่เขา ในการชำระหนี้ หรือไม่ก็ตัดสินใจ ยกหนี้สินอันนั้นให้เขาไป มองดูแล้วเรามีความพร้อมที่จะยกหนี้ เมื่อมีเด็กกำพร้ายากจนเราก็มองการช่วยเหลือ เป็นเรื่องของการให้ตลอด แม้เรื่องชะกาดฟิดเราะห์ (ศานทางภาคบังคับที่กำหนดให้จ่ายแก่คนยากจนและบุคคลอื่นในวันอีดิรหรือวันตรุษอิดิลฟิตรี) ก็เป็นเรื่องของการให้ แม้แต่ตอนอีตกรบาน (การเชือดสัตว์พลีเป็นทานและนำเนื้อสัตว์ที่ได้ไปแจกจ่าย) ก็เป็นการให้โดยตลอด ซึ่งเป็นการให้ที่เราได้รับว่า อัลเลาะห์ให้อะไรแก่ใคร ไม่ได้ให้เป็นวัตถุแต่เพียงอย่างเดียว สิ่งที่อัลเลาะห์ให้ได้ให้จิตวิญญาณแก่ชีวิตของคนด้วย ให้เกิดความศรัทธาเชื่อมั่นในอัลเลาะห์ด้วย แล้วดูซิว่าคนเหล่านั้นจะตอบรับคำสั่งของอัลเลาะห์อย่างไร

พี่น้องนบีอิบรอฮีม เกิดมาแล้วอัลเลาะห์ให้บททดสอบแก่ชีวิต โดยให้เขาเชือดลูก อัลเลาะห์รู้หรือไม่ว่าท่านกล้าจะทำ รู้ไหมว่าเหตุการณ์จะเป็นอย่างไร ท่านรู้ แต่ท่านต้องการที่จะให้โลกได้รู้ว่าคนที่เขานบีได้แสดงภาพพจน์อะไรออกมา เพื่อเป็นตัวอย่างแก่โลก แล้ววันนั้นนบีก็ตัดสินใจเชือดลูก แต่เมื่อตรัสว่าถึงที่สุดแล้ว อัลเลาะห์จะให้ทางออกแก่ชีวิต(พูดเป็นภาษาอาหรับ)..... แล้วก็แก้ปัญหาได้โดยตลอด คนที่เป็นมุสลิมที่ศรัทธาต่ออัลเลาะห์ จึงไม่สามารถขาดอิหม่านต่ออัลเลาะห์ได้ แต่ถ้าขาดอิหม่าน อัลเลาะห์จะไม่รับการกระทำ ขาดดักว อัลเลาะห์จะไม่ฮิดาเยห์ (ดลจิตใจให้ปฏิบัติตามคำสั่งต่ออัลเลาะห์) แก่เขา และขาดซูโกร เรา ก็ไม่ได้ใช้สมบัติที่อัลเลาะห์ทรงประสงค์ เราหันหลังให้อัลเลาะห์หลายสิ่งหลายประการข้างต้น ถามว่าชีวิตเราจะได้รับประโยชน์อะไรตอบแทนในวันอาคีรัต โลกนี้เป็นโลกของการแสวงหา แต่การแสวงหาที่ยิ่งใหญ่ที่สุดคือการแสวงหาความเชื่อมั่นที่มีต่ออัลเลาะห์ และปฏิบัติตามคำสั่งอินชาอัลเลาะห์ (หากอัลเลาะห์ทรงประสงค์) อัลเลาะห์ให้ความมั่งคั่ง นั่นคือคุณยาต้องแสวงหาต่ออัลเลาะห์ (ความภักดี) ต่ออัลเลาะห์ แต่ในอาคีรัตเราก็แสวงหาเป็นการแสวงหา คือแสวงหาผลบุญที่เราได้รับตอบแทนจากอัลเลาะห์ ซึ่งสิ่งนั้นเราต้องทำในวันนี้ไม่ใช่ทำหลังตาย หรือขณะอัลเลาะห์เก็บวิญญาณของเรา เพราะคนจะทำตอนนั้นก็มี แต่เมื่อปล่อยโอกาสไปแล้ว ไกลตายขอประวิงเวลาว่าขอให้อายุยืน เพื่อทำอามัลที่ซอแหละ อัลเลาะห์บอกว่าพูดได้ แต่ให้ไม่ได้ ในขณะที่คนกาเฟร (ผู้ที่ไม่นับถือศาสนาอิสลาม) บอกว่าขอเวลาอีกนิดหนึ่งได้ไหม เพื่อที่ฉันจะได้ปฏิบัติตามตนเป็นผู้ศรัทธาต่ออัลเลาะห์ อัลเลาะห์บอกว่าพูดๆ ได้ แต่หมดเวลาที่จะให้สิ่งเหล่านี้แก่ท่านแล้ว เพราะอัลเลาะห์ได้ให้เวลามานานพอสมควรที่เราจะคิดได้แล้วว่าเราควรจะทำปฏิบัติอะไรได้บ้างนับแต่อากีร์บาลิก (บรรลู่ศาสนภาวะ) จนกระทั่งถึงทุกวันนี้ อัลเลาะห์มีความเมตตาต่อ

พวกเรา เราเป็นอูมมะฮ์ (ประชาชาติมุสลิม) ของนบี เราอายุน้อย นบีบอกว่าอูมมะฮ์ ของท่านนบีมีอายุ 60-70 ปีเท่านั้น แต่ความรักที่อัลเลาะห์มีต่ออูมมะฮ์ของท่านนบี ได้ทรงประทานคืนหนึ่งที่เป็นคืนโลดแล่น ก่อกวนทั้งหลาย ซึ่งมีค่ามากกว่าพันเดือน หรือ 83 ปี กับ 4 เดือน ถ้าเราได้แสวงหาคืนนี้มีอยู่ หาได้ในเดือนรอมฎอนที่กำลังอยู่กับเราขณะนี้ นี่คือ ความเมตตาตามที่อัลเลาะห์ให้

ดังนั้นถึงวันนี้ เราจึงต้องมาสรุปชีวิตของเราว่าได้ชูโกรต่ออัลเลาะห์ ดักวาทต่อพระองค์ยำเกรงต่ออัลเลาะห์หรือไม่ คำสั่งที่ให้ทำ ทำหรือไม่ ที่ให้ละเว้น ละเว้นหรือไม่ ช่มความรู้สึกได้ไหม เพราะอารมณ์ความรู้สึก เป็นสิ่งที่เราต้องเผชิญอย่างหนักหน่วง ที่ท่านนบีบอกว่าอารมณ์ที่ขัดแย้งกับตัวเองตลอดเวลา มันมีอยู่กับตัวเรา เราต้องช่มให้ได้ เราช่มด้วยการหิว ช่มด้วยการชุกหูด (กัมกราบ)ต่ออัลเลาะห์ ช่มด้วยการเสียสละทรัพย์สินที่เรารักที่สุด ช่มด้วยการทำฮัจญ์ ซึ่งวันนั้นเราเสียสละทุกอย่างแล้ว เราไม่ได้นำอะไรไปมาก มีผ้าเพียง 2 ผืน ไม่ต่างจากผ้ากะผืน (ผ้าที่ใช้ห่อศพ)ที่เราถูกห่อ เมื่อเรายายไปแล้ว ทรัพย์สินไม่ได้เอาไป โฉนดไม่ได้เอา เอาเฉพาะสิ่งที่จำเป็นของชีวิตเท่านั้น ถึงวันนี้แล้วพี่น้องทั้งหลาย เราต้องทดสอบตนเอง เราทดสอบตนเองท่ามกลางความหิวเถิด เราจะได้รู้สึกอะไรหลายอย่างในขณะที่เราหิว แล้วมันจะได้เป็นบทเรียนที่ดีที่สุดสำหรับเรา

กล่าวปิดท้าย คุณบะฮ์.ที่ 1 (รอบแรก) เป็นภาษาอาหรับ

นั่งสงบนิ่งค้นลึกครุ่นหนึ่ง

เริ่มต้นกล่าว คุณบะฮ์.ที่ 2 (รอบสอง) เป็นภาษาอาหรับล้วน ๆ จนจบ

ภาคผนวก ค.

แนวคำถามในการสัมภาษณ์เจาะลึกผู้แสดงคุณบะฮ์วันศุกร์

แนวคำถามในการสัมภาษณ์เจาะลึกผู้แสดงชุดบะฮ์วันศุกร์

1. ชุดบะฮ์วันศุกร์ มีความสำคัญอย่างไร ในทางศาสนาอิสลาม
2. อะไรเป็นเป้าหมายในการแสดงชุดบะฮ์วันศุกร์
3. ข้อคำถามที่เกี่ยวกับผู้พูด(Sender) ประกอบด้วยประเด็นต่างๆเกี่ยวกับ
 - คุณสมบัติตามหลักการศาสนาของผู้ที่ทำหน้าที่แสดงชุดบะฮ์
 - การเตรียมตัวในการพูด อาทิ การเตรียมตัวทางด้านข้อมูล เป็นต้น
 - กลวิธีการนำเสนอ
 - กฎเกณฑ์อื่นๆ ตามหลักการศาสนาที่เกี่ยวกับผู้พูด เช่น การแต่งกาย การที่ต้องยืนแสดง ชุดบะฮ์บนมิมบ์ หรือแทนแสดงชุดบะฮ์ เป็นต้น
4. ข้อคำถามเกี่ยวกับผู้ฟัง (Receiver) ประกอบด้วยประเด็นคำถามต่างๆเกี่ยวกับ
 - คุณลักษณะของผู้ฟังชุดบะฮ์วันศุกร์ หรือผู้ที่ศาสนากำหนดให้ต้องมาละหมาดวันศุกร์
 - กฎเกณฑ์ตามหลักการศาสนาที่เกี่ยวกับผู้ฟัง อาทิ การต้องนั่งรับฟังด้วยความตั้งใจ ห้ามพูดคุยขณะที่ฟัง เป็นต้น
5. ข้อคำถามเกี่ยวกับเนื้อหา (Message) ประกอบด้วยประเด็นคำถามต่างๆเกี่ยวกับ
 - เนื้อหาที่ศาสนากำหนดให้นำเสนอในชุดบะฮ์วันศุกร์ และห้ามมิให้นำเสนอ
 - ความยาวของเนื้อหาในการนำเสนอ
 - กฎเกณฑ์อื่นๆเกี่ยวกับการนำเสนอเนื้อหาในชุดบะฮ์วันศุกร์ตามหลักการศาสนา
6. ช่องทางการสื่อสาร (Channel) ประกอบด้วยประเด็นคำถามเกี่ยวกับ
 - ข้อกำหนดทางศาสนาต่างๆที่เกี่ยวกับการพูด อาทิ เปิดโอกาสให้มีการซักถามจากผู้ฟัง ได้หรือไม่ กลวิธีการพูด เป็นต้น
7. ขั้นตอนในการแสดงชุดบะฮ์วันศุกร์
8. องค์ประกอบอื่นๆ และบริบทที่เกี่ยวข้องกับชุดบะฮ์วันศุกร์ อาทิ
 - มัสยิด ซึ่งเป็นสถานที่แสดงชุดบะฮ์วันศุกร์ มีความสำคัญ หรือมีความหมายอย่างไรในทางวัฒนธรรม และหลักการศาสนาว่าอย่างไร รวมถึงกฎต่างๆที่เกี่ยวข้องกับมัสยิด อันมีผลต่อการแสดงและรับฟังชุดบะฮ์วันศุกร์
 - วันศุกร์ ซึ่งเป็นวันสำคัญทางศาสนา และวันที่แสดงชุดบะฮ์ มีความสำคัญ หรือมีความหมายอย่างไรในทางวัฒนธรรม และหลักการศาสนา อันส่งผลให้การประกอบศาสนกิจนี้มีคุณค่ายิ่งขึ้น
9. ชุดบะฮ์วันศุกร์มีบทบาทต่อชุมชนอย่างไร
10. แบบอย่างการแสดงชุดบะฮ์วันศุกร์ของท่านศาสดามุฮัมมัด (ศอลฯ)เป็นอย่างไร

ภาคผนวก ง.
รายชื่อการให้สัมภาษณ์ของผู้แสดง
และผู้ฟังคุตบะฮ์วันศุกร์มัสยิดอันวาริสซุนนะห์

รายชื่อการให้สัมภาษณ์ของผู้แสดงและผู้ฟังคุตบะฮ์วันศุกร์มัสยิดอันวาริสซุนนะห์

รายชื่อผู้แสดงคุตบะฮ์วันศุกร์

รายชื่อผู้แสดงคุตบะฮ์วันศุกร์	วันที่ให้สัมภาษณ์
1. อาจารย์มุสตาฟา อยู่เป็นสุข	2 ธันวาคม 2542
2. อาจารย์อีลียาส นาคนาวา	3 ธันวาคม 2542
3. อาจารย์มุฮัมมัด อิสมาแอล	12 ธันวาคม 2542
4. อาจารย์อับดุลวาเฮด หวังประโยชน์	15 ธันวาคม 2542
5. อาจารย์ศิดดีก มุฮัมมัดสะอีด	15 ธันวาคม 2542

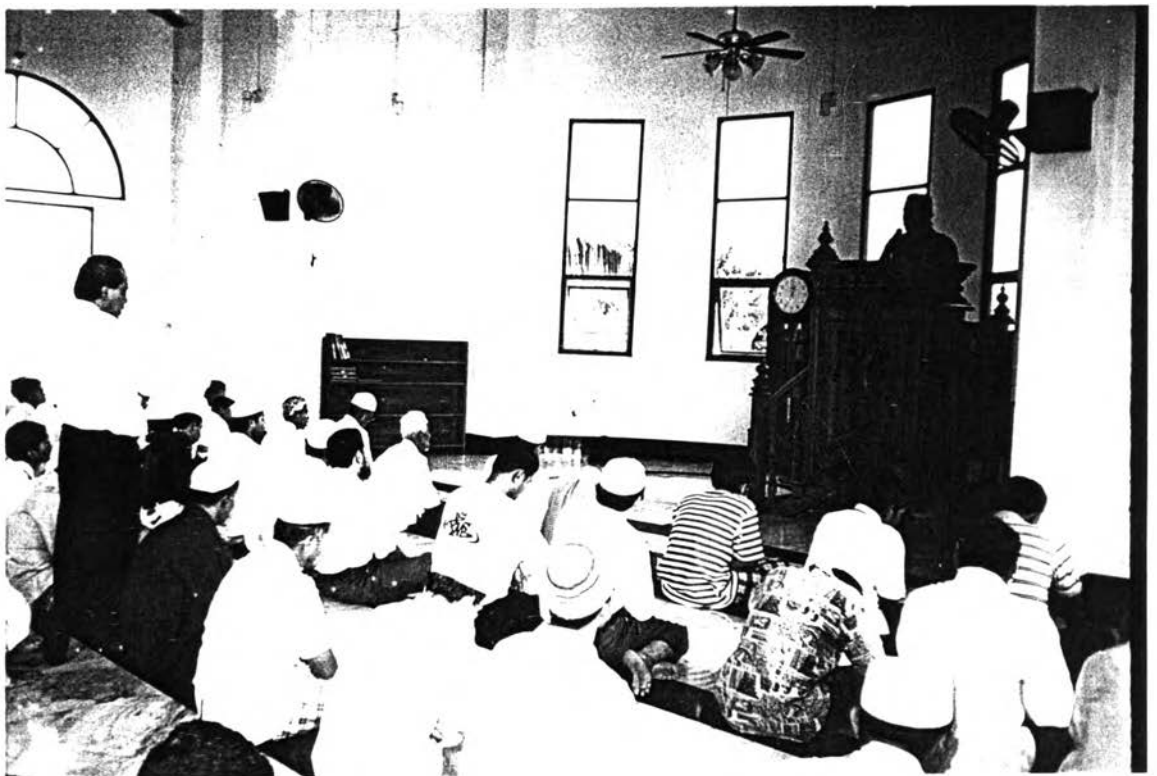
รายชื่อผู้รับฟังคุตบะฮ์วันศุกร์

รายชื่อผู้รับฟังคุตบะฮ์วันศุกร์	วันที่ให้สัมภาษณ์
1. ยูซุฟ ผ่องโสภา	1 ตุลาคม 2542
2. มุฮัมมัด ผ่องโสภา	1 ตุลาคม 2542
3. บุกอรี วงษ์สวัสดิ์	5 ตุลาคม 2542
4. ฮาซัน เสมวรงค์	5 ตุลาคม 2542
5. ฮาลีม พุฒิคุณเกษม	7 ตุลาคม 2542
6. มალიกี มณีโชติ	10 ตุลาคม 2542
7. หะยีดาวูด เชื้อสมัน	10 ตุลาคม 2542
8. ยูซุฟ บางอ้อ	12 ตุลาคม 2542
9. อาหรี หมุดงาม	15 ตุลาคม 2542
10. อับดุลลอฮ์ วาโอบ	15 ตุลาคม 2542
11. ไลลา อิสลาม	20 ธันวาคม 2542
12. มัยซาระห์ ดิถมาศ	20 ธันวาคม 2542
13. นาดีเราะห์ สุรียวงศ์	25 ธันวาคม 2542
14. รอมะห์ พูนธนสาร	25 ธันวาคม 2542
15. โต้ะหนู สากลวารี	27 ธันวาคม 2542

ภาคผนวก จ.

ประมวลภาพชุดบะฮ์วันศุกร์และชุมชนมัสยิดอันวาริสซุนนะห์

การแสดงคุตบะฮ์
อาจารย์วิทยา วิเศษรัตน์
ขณะยืนในมิมบร์
กล่าวแสดงคุตบะฮ์วันศุกร์
แก่ผู้มาร่วมละหมาดวันศุกร์
ในมัสยิดอันนวาริสชนนะห์

ตั้งใจฟังคุตบะห์วันศุกร์

ผู้ร่วมละหมาดวันศุกร์ ผู้ชายนั่งฟังคุตบะฮ์อยู่ชั้นบน
ส่วนชั้นล่างมีสุภาพสตรีร่วมฟังคุตบะฮ์อยู่ด้วย

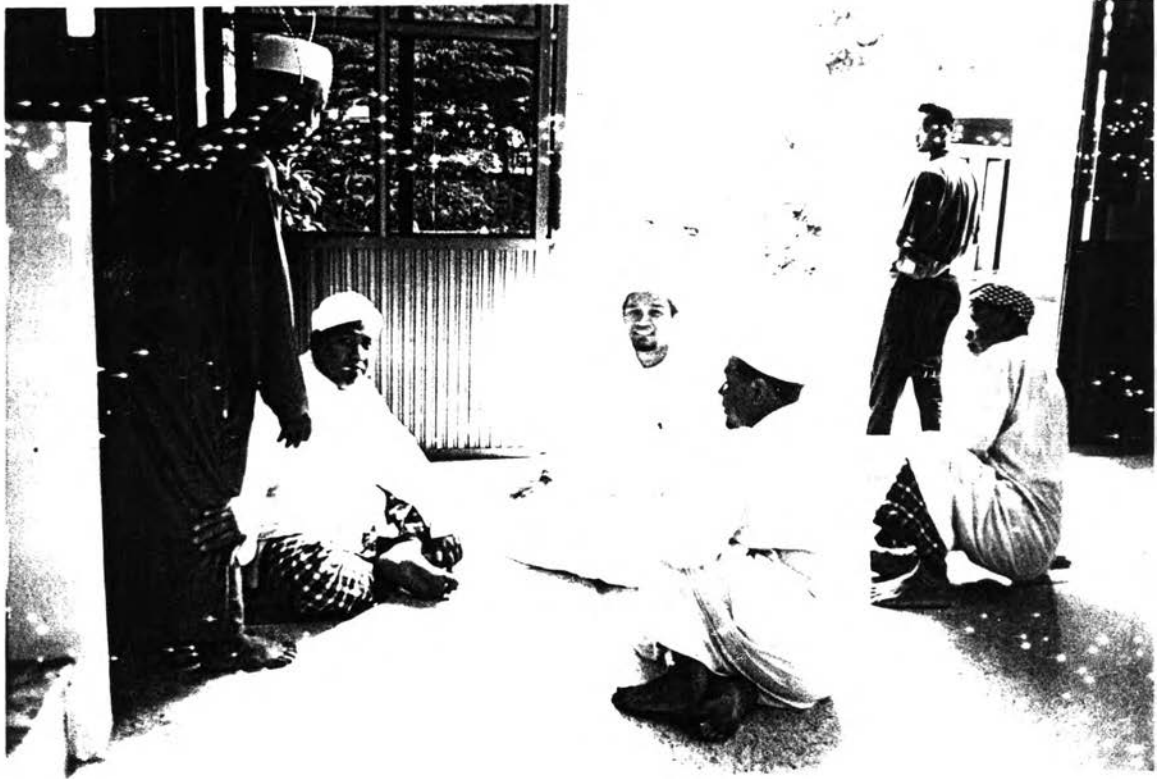

ร่วมละหมาดวันศุกร์

หลังรับฟังคุตบะฮ์วันศุกร์เสร็จ สุภาพบุรุษและสตรีก็ต่างร่วมละหมาดวันศุกร์

พบปะพูดคุยหลังละหมาดวันศุกร์
หลังละหมาดวันศุกร์ ผู้ร่วมละหมาดมักพบปะพูดคุยเสริมสร้างความสัมพันธ์
ระหว่างคนในชุมชนและระหว่างชุมชน

มัสยิดคู่กับโรงเรียน
บริเวณโรงเรียนศาสนูปถัมภ์
และมัสยิดอันเป็นอาถนาบริเวณ
เดียวกัน เป็นศูนย์กลาง
การเรียนรู้ของชุมชน

สภาพชุมชน

บริเวณปากทางเข้าชุมชนอันวาริสสุนนะห์ ซึ่งถูกความเจริญทางวัตถุรุกเข้ามาทุกขณะ จะเห็นตึกคอนกรีต ผุดขึ้นมากมาย ขณะบ้านในชุมชนยังเป็นเรือนไม้เก่าๆ ข้างล่างคลองเดิม

มีคู่แข่งจากต่างถิ่น
อาชีพค้าขายของคนในชุมชนอันวาริชนนระห์ ที่เริ่มมีคู่แข่งจากต่างถิ่น
มาตั้งร้านเร่ขายในหมู่บ้าน

ประวัติผู้เขียน

นางไชรยา จามจรี เกิดเมื่อวันที่ 19 เมษายน 2510 ที่ อ.สายบุรี จ.ปัตตานี สำเร็จการศึกษา ระดับปริญญาตรี เกียรตินิยมอันดับ 2 คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ สาขาวิชาหนังสือพิมพ์และสิ่งพิมพ์ ในปีการศึกษา 2533 และเข้าศึกษาต่อในหลักสูตรนิเทศศาสตร์ มหบัณฑิต ที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อปี 2540 ปัจจุบันรับราชการ เป็นนักวิชาการศึกษา 5 สำนักส่งเสริมและการศึกษาต่อเนื่อง มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี